

III RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 108 (18).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 29. novembril
1927. a. kell 17.

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**,
siseminister **J. Hünerson**, sõjaminister **N. Reek**,
haridusminister **J. Lattik**, põllutöö-
minister **O. Köster**, kaubandus-tööstusminis-
ter **K. Kornel**, kohtuminister **O. Tief**.

Päevakord:

1. Riigikassatähtede ja vahetustähtede emis-
siooni lõpetamise seaduse, rahaseaduse ja
Eesti Panga põhikirja elluviimise seadus —
redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Väljamaalaste mahajäänud varanduste
korraldamise seadus — redaktsiooni komisjoni
ettepanek.

3. Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja
viljapuuaedade omanduseks andmise seadus —
I lugemisel.

4. Kaubalaeva deki juht- ja meeskonna
sõidu seadus — üldkomisjoni ettepanek.

5. Riigi 1918./19. a. a. eelarve täitmise
aruande kinnitamise seadus — riigi maha-
pidamise aruande komisjoni ettepanek.

6. Riigi 1920. a. eelarve täitmise aruande
kinnitamise seadus — riigi majapidamise aru-
ande komisjoni ettepanek.

7. Riigi 1921. a. eelarve täitmise aruande
kinnitamise seadus — riigi majapidamise aru-
ande komisjoni ettepanek.

8. Eesti käsitöö keskinstituudi põhikiri —
hariduskomisjoni ettepanek.

9. Linnade ja alevite maaga varustamise
seadus — II lugemisel.

10. Eesti kultuurkapitali seaduse muut-
mise seadus — II lugemisel.

11. Riigi põlevkivitööstuse põhimäärus —
II lugemisel.

12. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteeni-
jate palkade seaduse muutmise seadus —
II lugemisel.

13. „Ühisus Tartu eksporttapamajale“ riik-
liku laenu andmise seadus — rahaasjanduse
komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

Juhataja **R. Penno**: Avan Riigikogu
koosoleku.

1. Teadaand-
mine komisjo-
nidesse antud
seaduseelnõude
kohta.

Sekretär **M. Juh-
kam**: Sissetulnud seadus-
elnõudest on antud:

1) Vahekohtu klauselite
protokolliga ühinemise
seadus — üldkomisjoni.

2) Tsiviil kohtupidamise seaduse täienda-
mise seadus vahekohtu asjus — üldkomisjoni.

3) 1929./30. a. põllumajanduse üleskirjutuse
seadus — omavalitsuse komisjoni.

4) Vanade õpetajate toetusseadus — sot-
siaalkomisjoni.

2. Riigikassa-
tähtede ja va-
hetustähtede
emissiooni lõ-
petamise sea-
duse, rahasea-
duse ja Eesti
Panga põhikir-
ja elluviimise
seadus — re-
daktsioon.

Redaktsiooni ko-
misjoni aruandja **O. Gus-
tavson**.

Seaduse lõpuredakt-
sioon võetakse vastu
nähtava enamusega.

3. Väljamaa-
laste mahajää-
nud varandus-
te korraldami-
se seadus —
redaktsioon.

Redaktsiooni komis-
joni aruandja **O. Gus-
tavson**.

Seaduse lõpuredakt-
sioon võetakse vastu
nähtava enamusega.

4. Riigi töös-
tuseettevõtete,
ärikohtade ja
viljapuuaedade
omanduseks
andmise sea-
dus — I luge-
misel.

Th. Pool (töer): Meie
rühm ei vaidle põhimõtte-
likult selle seaduseelnõu
tarviduse vastu, sest ei ole
mõtet riigil üksikuid tuule-
veskeid ja teisi tööstuse-
asutusi oma käes hoida.
Kuid meie arvates on nen-
de tööstuseasutustega üks

küsimus seotud, mille lahendamise käesolevas
seaduseelnõus ette nähtud ei ole. Need on
nimelt veejõud, kuidas nendega talitada?
Kui tõlgitseda käesoleva seaduseelnõu § 1., siis
järgneb, et seaduse järgi peaksid ka veejõud
uute omanikkude kätte minema. Me teame
aga, et maaseadusega on veejõud riigi omaks
tunnustatud. Teiselt poolt on ette nähtud
veeseaduse kolmas osa, mis otsekohe vee-

jõudude korraldamist puudutab. On karta, et selle seaduseelnõu elluviimise alal raskusi võib tekkida, kui kõnealolev seaduseelnõu praegusel kujul vastu võetakse. Pealegi peab silmas pidama seda asjaolu, et riigil on kaubandus-tööstusministeeriumi juurde asutatud sisevete uurimise büroo, mille ülesandeks on teiselt poolt veejõudude küsimusi lahendada. Kõik sarnase asutuse tegevus muutuks ülearuseks, kui meil ilma pikema kaalumiseteta veejõud ära müüakse.

Lõpuks on veel kolmas küsimus, mis niisamuti seotud veejõududega. Me teame, et terve rida veskipaise nii on rajatud, et nad veepinda suuremal määral tõstavad ja maid üle ujutavad. Nii peaksime siin äärmise ettevaatusega sarnaseid veejõude ja veskeid likvideerima, sest tihti on nende olemasolust tingitud kahjud suuremad kui kasud, mis neist veskitest saadakse. Ja seadus peab tagatise andma, et seda silmas peetakse. Meie arvates seda käesolev seaduseelnõu ette ei näe. § 5. on öeldud, et on võimalik kordadel, kui veeolude korraldamise või muudes üldistes huvides tarvis on veskite veepaisutust alandada või paisu kaotada, neid maid tagasi osta. Meie arvates on see lahendamiseviis ebaloomulik, kui enne maad ära müüakse ja pärast revideerimise tagajärjel hakatakse tagasi ostma. Sellepärast peaks meie erakonna arvates see seadus kõigepealt kindlustusi sisaldama, mis sarnase veejõudude müügi võimatuks teeksid. Kõik veejõud peaks enne üksikasjalikult revideeritama, ja ainult sel korral, kui näha ei ole mingit hädaohtu ja võib olla ka vastolusid tulevikus veeseaduse III osaga, siis ainult sel korral likvideeritaks.

Edasi leiame, et käesolevas seaduses ei ole kindlasti märgitud seda, kas linna ja alevi piirides olevad tööstuseettevõtted ka selle seaduse alla käivad või mitte. Mõtte järgi oleks loomulik, et nad ei käiks, kuna aga seaduses seda otsekohe väljendatud ei ole.

Kuna nimetatud parandusi raske on siin üldkoosolekul esitada ja läbi kaaluda, teen oma rühma nimel ettepaneku, seaduseelnõu uuesti maakomisjoni tagasi anda nimetatud küsimuste läbiarutamiseks. (A. Schulbach, tõer: Hinnaküsimus!)

Ka võiks veel märkida siin vahelhüüdes ettetoodud hinnaküsimust. Üks tähtsam osa sellest seadusest on välja jäänud, nimelt kinnisvara hindamise põhimõtted. Seaduses on öeldud, et kinnisvarade päraldiste väärtus määratakse kindlaks nende juhtnööride alusel, mis kinnitatud põllutööministri poolt, kokkuleppel raha- ja kaubandus-tööstusministriga. Seega müügiküsimus lahendatakse ainult

vormaalselt, siin määratakse müümise kord, kuna aga sisu, peaküsimust ei ole puudutatud, ja seda mitte ainult valitsuse otsustada jäetud, vaid isegi ainult kahe ministri hooleks. (Põllutööminister O. Köster: Kolme, kolme!) Olgu kolme ministri, kui aga ministeeriumid veel ühendatakse, siis jääb ainult kaks. (Põllutööminister O. Köster: Kui aga kõik kolm ühendatakse, siis jääb üks!) Äärmisel juhul võiks küsimuse jätta veel valitsuse lahendada, aga õigem oleks ka need põhimõtted juba seaduses ära määrata.

Need on põhjused, missugustel motiividel ettepaneku teen, seaduseelnõu komisjoni tagasi anda vastavate paranduste tegemiseks.

J. Vain (stp): Kuna korra kohta ettepanek tehti, siis tundub, nagu võiks piirduda samade küsimustega, mis määravaks võivad saada komisjoni andmise juures ja mis komisjoniski käsitatakse. Kuid puutub veel teisigi küsimusi silma. Näiteks veejõudude küsimus, mis komisjonis üles võeti.

Veejõudude arutamisel komisjonis tähendati selle peale, et käesolev seaduseelnõu selles osas üldse varane on. Kui siin tähendati, et tuleks seaduses ära märkida vähemalt nende veejõududega ühenduses olevate ettevõtete edasiandmise kord; tundub isegi, et niikaua, kui kõik alatud tööd tehtud ei ole, meie veejõudude seaduses kõike ära märkida ei saa, vaid kõik kavatsused, mis asutuste likvidatsiooni suhtes ette võetud, tuleksid jätta senisesse seisukorda niikauaks, kui nendes huvides uurimisetööd lõpetatakse.

Küsimus tõuseb üles laiemas ulatuses ja ei saa piirduda ainult sellega, et puudutada üksikuid osi, tuleb terves ulatuses võtta veejõuküsimust. Võib ju katsuda seadust komisjonis täiendada, kuid ma asun sellel seisukohal, et kõigis osades ei saa seda eel tööde ja materjalide puudusel täiendada. Põllutööministeerium esitas käesoleva andmise seaduseelnõu nähtavasti sellest seisukohalt välja minnes, et praegu on ühedel andmise, teistel saamise aeg.

Eriotstarbekohtade küsimus, mis omal ajal laineid lõi isegi selles rühmas, kust praegune põllutööminister, on vaikseks jäänud selle tõttu, et sama asunikude rühm ise lõppudelõpuks pooldama hakkas seda, et need, kes enne ilma eriliste õigusteta kohad said, võivad nüüd need omandada. See oli üks andmise moment.

Teine — metsade andmise seadus oli kord juba Riigikogus tagasilükkamiseks, kuid valitsus võttis selle endale veel kaalumiseks, ja et see ühte sattus kurkidehappendamise ajaga,

siis hapneb ka eelnõu praegu valitsuses. (J. Piiskar, stp: Kas pipart peale ka on pandud?)

Käesoleva seadusega tahetakse ära anda tööstuseettevõtted, ärikohtad ja viljapuuaiad. Kui aga küsida, mida mõeldakse tööstuseettevõtete all, see küsimus oli ka komisjonis kaalumisel, siis komisjonis selle kohta selgusele ei jõutud. Põllutöoministeeriumi esindaja ütles, et kõik, mis tööstuse iseloomu kannab, tuleb ära anda. Põllutöoministeeriumil ei peaks tarvidust olema ära anda neid kohakesi, mille iseloomu on inimesest, kes on õppinud teatud tööd tegema. Isa võib olla sepp, poeg aga võib olla kellasepp. Ja kuna see edasiantav koht ka võrratu väike on, siis ei tarvitse eriseadust välja anda, vaid seda võiks korraldada harilikus korras. Samuti oleks ehk nüüd ülim aeg ära anda viljapuuaiad. Minul ei ole täpseid andmeid, kui pika aja peale renditakse aedu; aga nagu põllutöoministeeriumist kuulda, renditakse nad lühikesi aja peale, ja rentnikud lasevad seda varandust langetada väärtuse poolest.

Sellepärast peaks Riigikogu seda küsimust ise kaaluma.

Meie rühm ei pea seda eelnõu esitatud kujul vastuvõetavaks ja toetab rkl. Pooli ettepanekut, anda eelnõu tagasi komisjoni.

H. Martinson (tp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Praeguse seaduseelnõu arutamise juures ei hakka mina üksikute paragrahvide juures peatuma, vaid puudutan seaduseelnõu põhimõtetlikku külge.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Riigi tööstuseettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaiade omanduseks andmise seadust ja seletuskirja, millega seda omanduseks andmist põhjendada katsutakse, pealiskaudseltki läbi lugedes ei saa küllalt imestada seda visadust, mis meie Vabariigi Valitsus viimastel aastatel üles on näidanud riigi varanduste jagamise alal.

Ikka ja ikka jälle korratakse seda uuesti. Kui ühes asjas see jagamisepoliitika läbi ei lähe, siis leitakse varsti teine ala, millega jälle õnne katsutakse.

Kui ma õieti mäletan, likvideeriti riigi laevasõidu asi teise Riigikogu ajal selle põhjendusega, et riigi laevad kahjuga töötavad.

Praeguse, kolmanda, Riigikogu ajast on kõigil vist väga värskest meeles need põhjendused, mille peale riigimetsade jagamise tuhinas toetati. Iseloomustavamad neist olid: et meie siis — kui riigil vähem oma varandust oleks — välisriikide poolt meie maa sõjaga vallutamise hädahoju eest kaitsitud oleksime ja teiseks jõuaksime riigimetsade vähendamiseks ka kultuuriliselt teiste Lääne-Euroopa

riikidega ühisele tasapinnale. Enamjagu neist jagamisehimus ettetoodud põhjendustest olid sarnased, millest „tulihoones rääkida ei tohi“, nagu külarahva kõnekään väga trehvalt võimatute nõudmistele kohta ütleb. Isegi mõnele valitsuse koalitsioonis olevale rühmale näis see suutäis liiga suur olevat ja häbenedes jäeti seekord metsajagamise „ametlikult“ sanktsioneerimata. Mitteametlikult, kaudsel teel katsuti ja katsutakse aga „oma meeste“ kasuks metsahävitamise poliitikaga „Eesti riigi kultuurilist tasapinda tõsta“ ja Eestit välisriikide „pealelangemise hädahojust“ vabastada, nagu seda väga selgesti hiljutised vaidlused Riigikogus „Pilka“ asunik Tiefiga näitasid. Millal selle seadusega jälle uuesti „ametlikult“ välja tulla juletakse, seda näitab tulevik. Et see täiesti maha maetud oleks, seda on raske uskuda, selleks on mõne kildkonna isu liiga täitmatu.

Raha „jagamise“ ümber on võitlus täies hoos käimas, nagu pikalaenu panga põhikirja vastuvõtmise vaidlused seda praegu näitavad, ja millega see lõpeb, on teadmata.

Võitlus „raha saamise pärast“ on arusaadav, sest uus tõusikkiht, kes omal ajal, kui Venemaalt saadud kuld ära jagati, veel küllalt tugev ei olnud, et oma mõju sellest osasaamiseks maksma panna ja sellekordsest „kullavihmast“ ilma jäi, — tahaks nüüd seda selleaegset „mittejaololemist“ kahju välislaenust saadud rahast tasa teha.

Juhataja R. Penno: Rkl. Martinson, meil on arutamisel riigi tööstuseettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaiade omanduseks andmise seadus.

H. Martinson (tp): Riigi tööstuseettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaiade omanduseks andmise seaduse juures ei saa mõnda minna ka teistest analoogilistest nähetest.

Suuremate varanduste jagamise vahepealaks on vist praegune riigi tööstuseettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaiade jagamise seadus esitatud. Sihikindlalt, just nagu üks vana Rooma senaator, kellele see hingerahu ei andnud, et Karthaago ikka veel püsis, iga oma kõne lõpul olla meelde tuletanud: „Jah, mis ma veel öelda tahtsin, Karthaago peaks ära hävitatama“. Niisama ka meil teatud ringkonna poolt katsutakse meelde tuletada sarnaste seaduste ettepanekutega: „Jah, mis ma veel tahaksin tähendada, Eesti riigis on meil veel midagi jagada.“

Käesolevat seaduseelnõu põhjendatakse, nagu see juba harilikuks nähteks saanud, ikka nendesamade vanade motiividega: „riigiettevõtted töötavad kahjuga, riigiva-

randus hävineb, rentnikud ei hoolitse küllalt riigihoonete remonteerimise eest, viljapuuaiad kasvavad umbe j.n.e.“

Minul oli juhus juba maakomisjonis selle seaduseelnõu arutamise puhul tähelepanu juhtida sarnaste vildakute hädaldamiste peale ja pean seda täna siinsamas jällegi kordama ja küsima: Mispärast töötavad riigiettevõtted kahjuga? Mispärast riigiettevõtete rentnikud küllalt korralikult oma kohuseid ei täida? Mispärast riigivarandust lastakse hävineda?

Minu arvamise järgi ei peitu viga selles, et need ettevõtted riigi omad on, ja ei usu ka, et see paratamatu nähtus peaks olema, kui riigi ettevõtted kahjuga töötavad.

Viga peab seisma koguni teisel, viga peab seisma järelevalve puuduses. Ükskõik, kas ei ole rendilepingu sõlmimisel riigi kui pere-mehe huvid küllalt silmas peetud, või on ametnikud, kes rendilepingu täitmise järele on kohustatud valvama, oma ametis saamatud või lihtsalt hooletud.

Viimasel juhtumisel oleks aga ka päris andeksandmatu kuritegu riigi vastu, kui sarnast saamatust sallitakse või kui mõne ametniku hooletuse tagajärjel tekkinud kahjude pärast riigivarandust eraomanikkudele tahtakse müüa.

Kui meie sarnases sihis ikka edasi areneme, siis võib olla jõuame viimaks sinnamaale, et päris tõsiselt küsimine päevakorraile võib kerkida: kas meil mitte kasulikud pole tervet Eesti riiki mõnele eraisikule maha müüa, sest riigi ülalpidamine ei tasu ju ennast ka ära, ja mis me siis ennast ilma-aegu riigi korraldamisega peame vaevama ja pead murdma. Palju mõistlikum oleks ju sellest murest ühe ropsuga lahti saada ja riik mõnele miljardärile maha müüa, küllap see juba selle järele mõistab valvata, et ta ametnikud oma kohuseid korralikult täidavad.

Praeguse seaduseelnõu järgi läheksid eraomanduseks 1.407 riigi ettevõtet 118,115 hekt. suuruse maa-alaga, neist väga suur osa ilma enam-pakkumiseta, kokkuleppe varal, määratud kindla hinna eest. Et see hind alati varanduse väärtusele ei vasta, seda on meile nii mõnedki kogemused näidanud, kui mõnd riigi ettevõtet sõbramehe poolest poolmuudu maha sahkerdati.

Enam-pakkumisel müümist ei peeta selle eelnõu järgi küllalt otstarbekohaseks, enam-pakkujad ajavat üksteise võidu ettevõtte hinna liiga kalliks, mille tagajärjel ettevõtte pankrott paratamatu nähtus olla.

Kuivõrt niisugused põhjendused õigustatud on, ei hakka ma siin arutama; maakomis-

jonis murti nende asjade üle küllalt piike ja mõnigi kitsendus on sellesse seaduseelnõusse viidud, mis keelaks riigivaranduste liiga odavalt kinkimise.

Eesti tööliste partei asub juba põhimõttelikult riigivaranduste eraisikute kätte mängimise vastu ja ei saa ega taha sellepärast ka selle seaduse vastuvõtmist pooldada ega looda ka selle seaduseelnõu komisjoni tagasiandmisest kuigi suurt head. Seal võidakse niisama vielda ühe või teise paranduse-punktikese ümber, ilma et põhimõttelikult sellele seisukohale saaks asuda, mis keelaks riigivaranduste kinkimise.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina näen käesoleva seaduseelnõu juures ühes asjas tekkivat vildaku tee, mida mööda käiakse. Tööstuseetevõtete, ärikohtade ja viljapuuadade omanduseks andmise seaduse järgi müüakse eesõiguste põhjal ning oksjonil need varandused maha ja minnakse täiesti mööda põhimõttest, mille mina leian väga tarviliku olema ja mis praegusel ajal meie õiguslikus süsteemis siiski väga tähtis on. Kui riik midagi võõrandanud ja pärast ilmsiks tuleb, et võõrandamise siht ei lähe korda ega ole võõrandatud varandust riigile tarvis, siis antakse see varandus endisele omanikule makstud hinnaga tagasi. On arusaadav, et teisiti talitada ei saa. Kui hakatakse teisiti talitama, siis võidakse võõrandada olgu mis tahes, ja siis pärast enam-pakkumise teel maha müüa. Kui käesoleva seaduseelnõuga tunnustatakse, et võib oksjoniteel varandusi maha müüa, siis ühtlasi sellega tõendatakse ka, et riigil neid varandusi tarvis ei ole, ja teiseks tunnustatakse, et riigil on ükskõik, kelle käes varandused on. Kes oksjonil rohkem pakub, saab varanduse omale. Ma ei saa aru, mispärast just need objektid, mis käesolevas seaduseelnõus tähendatud, omanikkudelt ära võetud. Kui riigil neid varandusi nüüd tarvis ei ole, tuleksid need endistele omanikkudele tagasi anda. Seni on võõrandatud varanduste eest makstud vist ainult välismaalastele, meie oma kodanikkudele ei ole seni penni tasu makstud. Kui seaduseelnõu esitatud kujul vastu võtame, avaldame sellega uue põhimõtte, et võib võõrandada ainult fiskuse huvides, tähendab — võõrandada tasuta või väikese tasu eest, ja võõrandatud objekti suurema tasu eest oksjoniteel jälle maha müüa, kas või endisele omanikule. Küsin, kas on võimalik niisugune struktuur, kas tohib seda vildakut teed käia? Tuleksid endistele omanikkudele, kui riik on huvitatud ainult kõrgema hinna kättesaamises, need varandused tagasi anda.

Maakomisjoni aruandja J. Teetsov: (lõpusõna): Rkl. Pool juhtis siin tähelepanu veeolude korraldamisele ja nimelt, et see küsimus olla meil otsustamata ja veeseaduse kolmas osa vastu võtmata. Selletõttu on enneaegne vesiveskite küsimust otsustada. Selle asjaolu peale juhtis tähelepanu ka rkl. Vain. Komisjonis oli vesiveskite küsimus kaalumisel ja seal leiti, et on võimalik seda küsimust § 5. teise lõike alusel praegusel korral lahendada. Meil on rohkesti vesiveskeid, mis oma veepaisutustega ümbruskonnale kahju sünnitavad. Kui jääksime ootama uusi seadusi, siis võivad kahjud veelgi suuremaks tõusta, ja sellepärast oleks küsimuse kiiresti otsustamine tarvilik. Peale selle juhtis rkl. Pool tähelepanu sellele asjaolule, et linna või alevi piirides asuvad tööstusekohad on siin nime tamata jäetud ja kas need ka selle seaduse alla kuuluvad. Seda küsimust komisjonis küll otsekohe ei kaalutud, kuid seda on võimalik II lugemisel § 1. juurde vastava paranduse sisseviimisega täiendada, ja see iga tahes takistusi ei teeks.

Edasi juhtis rkl. Pool tähelepanu hindamisele. Siin on § 6. selgelt tähendatud see hindamise kord, kus kinnisvara maapinna hind arvatakse Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse § 7. esimese ja teise lõike alusel, kuna kinnisvara päraldiste väärtus kindlaks määratakse erijuhtnööride alusel, mis kinnitatud põllutöeministri poolt kokkuleppel raha- ja kaubandus-tööstusministriaga. Sellega on kindlad hindamise alused täpselt ette nähtud. Küsimus oli komisjonis kaalumisel ja seal leiti, et § 6. ettenähtud alustel on võimalik neid hindamisi läbi viia.

Need puudused, mis siin ette toodi, ei ole küllalt mõduandvad selleks, et eelnõu komisjoni tagasi anda.

Teen ettepaneku komisjoni nimel, eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja R. Penno: Rkl. Poolilt on ettepanek, seaduseelnõu tagasi anda maakomisjoni. (Hääletatakse.) Poolt on 38 häält, vastu 29, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele aruandja ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

5. Kaubalaeva Üldkomisjoni aruand-
deki juht- ja A. Tammann: Meie
meeskonna sõidu seadus — I
lugemisel. ja A. Tammann: Meie
laevanduse ringkonnad tun-
nistavad ühemeelselt, et
võimata on meie laevan-
dust arendada iganenud

Vene õiguse alusel, mis üldse on üks vanema-
test kogu ilmas. Tegelik elu kasvas temast
üle juba Vene ajal, ja seal seisis mereseaduse
uuendamine päevakorral juba aastakümnete
eest. Sellepärast asuti ka meil nende uuenda-
misele, ja juba 1924. a. asutati kohtuministee-
riumi juures mereõiguse komisjon, kes asus
tööle meil maksvate mereseaduste ümbertöö-
tamiseks. Tähendatud komisjon võttis omale
juhtmõtteks — mitte terve mereõigus korraga
ümber töötada, vaid välja töötada üksikud
novellid, nagu tegelik elu neid kõige kiiremas
järjekorras nõuab.

Kaubalaeva deki juht- ja meeskonna sõidu
seadus on esimene tähendatud komisjoni töö
tulemus. Aluseks on sellele võetud Skandi-
naavia mereõigus, ja nagu üldkomisjonis eel-
nõu läbiarutamisel selgus, pooldavad seda
eelnõu niihästi mereasjanduse ringkonnad, kui
ka laevajuhtide ja meremeeste esindajad. Üld-
komisjon arutas seda eelnõu meie meremeeste
osavõttel ning leidis ühemeelselt, et see oma
otstarbele vastab. Ühinedes valitsuse motiivi-
dega tegi komisjon temas ainult mõned redakt-
sioonilist laadi parandused, välja arvatud paran-
dus § 5. juurde, mis kannab rohkem sisulist
laadi. See paragrahv käib laevade liigitamise
kohta sõidupiirkonna järgi, ja siin leidis kom-
isjon, et mingit mõtet ei ole vahet teha lae-
vade vahel, mis sõidavad vabariigi jõgedel ja
järvedel, ja laevade vahel, mis sõidavad sadama
piirkonnas. Neile mõlemile liigile pandi ühine
nimetus — sisesõidulaevad. See muudatus
tegi võimalikuks ka lahti saada „rannasõidu
laevade“ nimetusest, millisel nimetusel on
teine tähendus tollimäärustikus ja mis selle-
pärast arusaamatusi oleks võinud tekitada.

Kõik teised muudatused, nagu juba tähendatud, on ainult redaktsioonilised. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, tähendatud eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.)
Nähtava enamusega on seaduseelnõu I
lugemisel vastu võetud.

6. Riigi 1918./19. Riigi majapidamise
a. a. eelarve aruande komisjoni aru-
täitmise aruande kinnita-
mise seadus — Riigi majapidamise
I lugemisel. 1918./19. a. a. eelarve täit-
mise aruande kinnitamise
seaduse töötas välja II Riigikogu
majapidamise aru-

ande komisjon, kuid jäi II Riigikogus lõpliku-
ult vastu võtmata. Praeguse Riigikogu riigi
majapidamise aruande komisjonis tuli seadus-
eelnõu uuesti arutamisele. Eelnõus tehti vähe-
maid muudatusi. Nimelt jäeti eelnõu § 1. ja § 2.
välja lause „käesoleva seaduse juurde lisatud

aruande järgi“ sellepärast, et selle lause sissejätmine oleks enesega kaasa toonud sunduse, rikkalik aruannete materjal paljundada, ja hiljem, kui seaduseelnõu saaks seaduseks, peaks see materjal ka Riigi Teatajas ilmuma.

Riigi 1918./19. a.a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus on esimene sellenarnane, mida Riigikogul arutada tuleb. Vanematekogu seletuse põhjal on selle eelnõu esitamine pandud Riigikogu komisjoni peale. Komisjonis vahetatud mõtete kohaselt pean tähendama, et see kord normaalne ei ole ja selles sihis meie seadusandlust muuta ja täiendada tuleks. Kui on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelarve täitmise aruanne, siis oleks loomulik, et Vabariigi Valitsus ühtlasi esitaks eelarve täitmise aruande kinnitamise seaduse kava. Sellele on riigikontroll tähelepanu juhtinud ja vastav seaduse täiendus on praegu väljatöötamisel. Esitatud seaduseelnõus sanktsioneeritakse eelnõus ettenähtud ulatuses riigi tulud ja kulud 1918./19. a. kohta. Peab tähendama, et neil aastail rahvaesinduse poolt loodud eelarvet tegelikult ei olnud. Sellega on eelnõu pealkiri teatud viisil vastolus seaduseelnõu sisuga, aga et kokkukõlastada ja järjekindlustust mitte sisse tuua, siis pidas majapidamise aruande komisjon siiski tarvilikuks 1918./1919. a. eelnõule anda pealkirjaks eelarvetäitmise aruande kinnitamise seadus. Samuti ka 1920. a. eelnõule, kus ka tegelikult ei olnud rahvaesinduse poolt vastuvõetud eelarvet. Muidugi oleks võinud pealkirjaks anda mõni teine nimetus, näiteks tulude ja kulude kinnitamise seadus, mis sisuliselt midagi muutnud ei oleks. Aga nagu ma juba tähendasin, et alal hoida järjekindlust, jäi majapidamise aruande komisjon praeguse pealkirja juurde. Riigikontrolli 1918./1919. a. aruandest on näha, et tegelik eelarve kuhu anti alles hiljem ja tagantjärele riigikontrolli poolt. Ja see on täiesti arusaadav, kuna see aruanne ja kogu eelarve-aasta kuulub meie riigi esimestesse päevadesse, kus meil riigiaparaat tarvilikult veel välja kujunenud ei olnud. Nagu aruandest selgub, on riigikontrollil aruande kokkuseadmisel õige suurte raskustega tulnud tegemist teha, kuna ametnikud veel vilumata, ja ametkonnad oma ülesandeid täielikult ei teadnud. Tulude vastuvõtmisel andis ennast tunda ühise kassa põhimõtte puudumine, sest peale renteide võtsid tulused veel vastu peaaegu kõik teised riigiasutused. Väljaspool riigikassat on neil aastail tulused vastu võetud ligi 50%. Ka tulude liigitamine on raske olnud, sest puudus ühine tulude nomenklatuur. Selleks tehti korraldus alles 1919. a. lõpu poole, novembrikuul. Eelarve korralik täitmine 1918./19. a. oli erakorraliselt raske, kuna siin muude väljaminekute hulgas

eriliselt koormasid vabadusesõja kulud, mida raske oli katta. Puudu jääk oli eelarves ligi 77%.

Lõpuks pean veel tähendama, et selle seadusega ei ole piir pandud nende summade edaspidisele selgitamisele vastavalt seadustele, vaid seadusesse võetud § 5-ga jäetakse see võimalus.

Riigi majapidamise aruande komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

K. Virma (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vanematekogu otsuse järgi tulevad riigikontrolöri poolt revideeritud ja Riigikogule esitatud riigi eelarve täitmise aruanded paljundada ja Riigikogu liikmetele kätte anda ulatuses, mis riigi majapidamise aruande komisjoni poolt kindlaks määratud. Kui teie nüüd aga vaatate seda materjali, mis teie kätte olete saanud, siis on see niisugune kaust (näitab paljundust), kusjuures enam pool on seda materjali, mis komisjoni oma arvamist sisaldab, ja sellele lisaks on mingisugune väljavõte, mis peab täitma selle aset, mis riigikontrolöri poolt aruandena kokku seatud. Ja Riigikogu liikmed peavad siin selle materjali järgi otsustama, kuidasmoodi on riigis 1918./19. aastatel elatud, kuidas riigi eelarve välja näeb. Isegi aruandja ütleb, et ei ole tol ajal eelarvet niisuguses korras peetud, nagu seda praegu näeme, — ja sellepärast tõuseb paratamata küsimus, kuidas peavad jagu saama käesolevast materjalist need, kes järgmistel aastatel teatud ülevaadete kokkuseadmisel peavad seda materjali käsitama või kellel sellega üldse tegemist tuleb teha. Mina ütlen, et komisjon on omast, võib olla kokkuhoidmise tahtest küll väga imelikult aru saanud selle materjali kokkuseadmisel, mis Riigikogu liikmetele on kätte antud. Vaadake, lugupeetud Riigikogu liikmed, täna anti meile raamat kätte 1925. a. eelarve täitmise kohta, mis on rahaministrieriumi poolt kokku seatud. Selles raamatus olevate arvude kohta võtavad riigikontrolli ametnikud seisukoha enne seda, kui oma poolt aruande kokku seavad, ja siis tuleb neil uus kokkuvõte teha. (K. Einbund, põl: Asjata kulu!) Võib olla, et aitab neist ridadest, mis siin on avaldatud, kuid minu arvates on seda siiski vähe. (Vahelhüüe: See läheb viis-sada miljonit maksma.) Ma arvan, et siis ei maksaks ju ajaloost üldse rääkida, kui niisugusel seisukohal asutakse. (J. Laidoner, põl: Teeme nüüdseaja töö, jätame ajaloo tegemata.) Ma arvan, et see asi ei pruugi sugugi nii kallis olla, nii kulukaks ei pruugiks seda teha. Minu arvates võiks aruanne nii suures kaustas olla, kui riigi eelarve on Riigi

Teatajas, ja see ei maksa sugugi 500 miljonit. Selles kaustas ei tarvitse aruanne sugugi olla üksikute aastate kaupa, vaid kokkupandult kõigi aastate kohta, kuni 1925. a., mis ajani ka rahaministeeriumi poolt aruanne on kokku seatud. Selles raamatus võiks kõik kokku koondatud olla ja seda võiks kui käsiraamatut, kui ajalugu edaspidi tarvidada. Kui statistika alal igasuguseid kulusid teeme, siis peaks ka võima niisuguse raamatu välja anda. See oleks umbes niisugune raamat, kui statistika büroo iga kuu välja annab. Kui niisuguses asjas tahetakse kokkuhoidlik olla, siis ei tasu see end ära. Muidugi saadakse sellest kulutusest lahti ja sellest küsimusest mööda Riigikogus hääletamise kaudu ning arvatakse asi sellega korras olevat, kuid mina ütlen, et sellega ei ole asi veel korras. Käesolev küsimus oleks teatud pretsedendi loomine, nimelt korra loomine, kuidas riigi eelarve täitmise aruande kinnitamine peab sündima — seega tähtis küsimus. Kui täna arvatakse, et seda ei maksaks meil teha, et see läheb kulukaks, siis võib olla, tuleb see tulevikus veel kulukamalt teha. Aga kergelt seda küsimust ei peaks võetama.

Kui saame kõiksugu teiste statistiliste kokkuseadmistega valmis, siis peaks olema võimalik ka selle materjali paljundamine. Praegu on seisukord niisugune, nagu härra aruandja ütles, et 1918., 1919. ja isegi 1920. aasta kohta ei ole meil olemas muud materjali riigi majapidamise ülevaateks, kui see, mis riigikontrolli aruandes leidub. See materjal aga ei tohiks olla saadav sarnasel kokkuvõtlikul kujul, nagu Riigikogu liikmetele kätte antud. Sellest seisukohast välja minnes teen ettepaneku, aruanne paljundada. Ma ei usu, et siin suuri kulusid tuleks teha. See küsimus oli arutamisel muu seas siis, kui vanematekogu poolt otsustati paljundamise küsimus teha ülesandeks riigi majapidamise aruande komisjonile. Nüüd on komisjon oma töö teinud, kuid niisugusel kujul, millega kuidagi leppida ei saa. Mina soovitan ühendada kõik aastad, kuni selle aastani, millal rahaministeerium oma aruanded trükinud on. Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu anda tagasi riigi majapidamise aruande komisjonile, missuguse ettepaneku teen ka järgmiste päevakorra-punktide puhul. Komisjon peaks püüdma ühiselt koondada neid materjale ja väiksemas kaustas Riigikogu liikmetele paljundama.

Aruandja **O. Pukk** (lõpusõna): Riigi majapidamise aruande komisjon on seda küsimust kaalunud, mis rkl. härra Virma poolt üles tõsteti. Selle küsimuse võttis komisjonis üles omaaegne riigikontrolör rkl. Oinas, kus põhjendas selle paljunduse tarvidust sellega,

et neid materjale oleks vaja vahetada teiste naaberriikidega, kust poolt meile samasuguseid materjale olla saadatud.

Riigi majapidamise aruande komisjon seda küsimust kaaludes leidis, et selleks erilist vajadust ei ole, kuna üksikute asjasthuvitatud inimeste töö, kes selle küsimusega tegemist tahavad teha, sugugi takistatud ei saa selle läbi, et paljundusi selles ulatuses ei ole, kui seda härra Virma soovis. Need andmed ja aruanded on riigikontrollis ja Riigikogus kõik olemas, ja seal on võimalus nendega tutvuneda. Komisjon seda silmas pidades leidis, et teise tee käimine oleks kulukas, ja ühtlasi läbi rääkides riigikontrolli esindajaga määras komisjon kindlaks, missuguses ulatuses aruanne Riigikogu liikmetele laiali laotada.

Riigi majapidamise aruande komisjoni nimel ei saa ma ühineda selle ettepanekuga.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamisele tuleb rkl. Virma ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepanek — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

7. Riigi 1920. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus — I lugemisel. Riigi majapidamise aruandekomisjoni aruandja **O. Pukk**: Austatud Riigikogu liikmed! Riigi 1920. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus on samuti, nagu riigi 1918./19. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus, välja töötatud II Riigikogu poolt, kuid vastu võtmata jäänud. Praegune riigi majapidamise aruande komisjon tegi samad muudatused 1920. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seaduses, mis 1918./19. a.a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seaduses, nimelt § 1. ja § 2. välja jätta lause „käesoleva seaduse juurde lisatud aruande järgi“.

Riigi 1920. a. eelarve tulused ning kulusid puudutades peab ütleva, et vähem on kulutatud eelarve kavatsustest ligi 1½ miljardit. Need arvud toon selleks, et näidata, kuivõrt ekslikud ja liialdatud olid tollaegsed eelarve-kavatsused, mida võib sellega seletada, et eelarvesse olid võetud sõjakulud, mille järele hiljem enam tarvidust ei olnud.

Võrreldes riigi 1918./19. a.a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadust riigi 1920. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadusega näeme, et 1919. a. oli puudujääk 77,5% korraliste ja erakorraliste väljaminekute kogusum-

mast ja 1920. a. oli puudujääk 57% sama aasta korraliste ja erakorraliste väljaminekute kogusummast.

Seaduseelnõu üldine konstruktsioon on samasugune, nagu eelmiste aastate kohtagi, kuidugi on muutunud summad, millises ulatuses eelarvet selle seaduseelnõu järgi kinnitatakse. Ka käesolevas seaduseelnõus on jäetud edaspidine summade selgitamise võimalus vastavalt seadustele. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu lükkas kahjuks tagasi minu rühmanaabri Virma' ettepaneku, eelnõu tagasi anda komisjoni. Ma pean siiski tarvilikuks korrata seda ettepanekut riigi 1920. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seaduseelnõu juures, kuigi ma ette arvan, et ka käesoleval juhtumisel Riigikogu minu ettepaneku tagasi lükkab, nagu rkl. Virma' ettepaneku. Pean tarvilikuks Riigikogu liikmete tähelepanu juhtida sellele, et niisugune aruannete kinnitamise kord õige ei ole, kus Riigikogu ei näe, missugune see aruanne on, mida ta kinnitama peab.

Meil on tegemist olnud analoogiliste toimingutega välislepingute kinnitamisel. Kui valitsus sõlmib mõne välismaaga lepingu, siis lisatakse ratifitseerimise seaduse juurde leping ise, ja Riigikogu liikmetel on võimalik näha, mis lepingus on. Käesoleval juhtumisel kinnitatakse riigi eelarve täitmise aruanne, igal Riigikogu liikmel peaks ometi võimalus näha olema, missugune see aruanne on, ja ka avalik arvamine peaks seda teada saama. Nüüd aga kujuneb olukord, et kinnitatakse aruanne, kuid aruannet ennast ei ole Riigikogu liikmetele kätte antud. Seda ei ole üldse avaldatud, ta on vaid Riigikogu kantseleis ja riigikontrollis.

Kui vaatame seda materjali, mis Riigikogu liikmetele on kätte antud, siis näeme, et siin on ainult lühike bilansiline kokkuvõte. Seda bilansilist kokkuvõtet ei saa aga ju aruandeks nimetada, see on ju ainult väike kokkuvõte aruandest.

Rkl. Virma' seletuste peale hüüti vahele, et meil ei oleval tarvis teha suure raamatu trükkimise kulusid. Kuid aruanderaamat ei tarvitseks palju suurem olla, kui iga-aastane riigi eelarve, mis Riigi Teatajas avaldatakse. Niisuguse dokumendi esitamine Riigikogule ei peaks ülepääsematuks raskusi tegema, kui arvesse võtta, missuguseid muid trükitöid riigi arvel trükitakse. Riigi eelarve täitmise aruanne on väga tähtis dokument, ta annab huvitava pildi riigi majapidamisest möödunud aastatel. Neid andmeid on tarvis ka teistel riikidel ning teaduslikkudel otstarvetel. Kui

ma riigikontrolör olin, siis pöörati minu poole mitme riigi esindaja poolt, et ma neile riigi eelarve täitmise aruandeid annaksin. Ma ei saanud seda teha, kuna meil aruandeid ei olnud trükitud. Palusin siis vastava riigi esindaja tulla riigikontrolli ja tarvilikke väljakirjutusi teha. See on aga väga tülikas. Teistes riikides tuntakse huvi, kuidas meie oma eelarvet täitnud oleme. Seal on igas riigis statistilised bürood, ülikoolid, kel sarnaseid andmeid tarvis on. Meil ei ole aga midagi neile anda.

Neil põhjustel korrates rkl. Virma' ettepanekut riigi 1920. aasta eelarve täitmise aruande kohta teen ettepaneku, et riigi 1920. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus tagasi antaks komisjoni selleks, et komisjon küsimuse uuesti läbi kaaluks ja Riigikogule esitaks 1920. a. ja ühtlasi 1921. a. riigi eelarve täitmise aruande kinnitamise seaduseelnõu ühes aruandega lühendatud kujul. (Vahelhüüe keskelt.)

Juhataja **R. Penno**: Panen hääletamisele rkl. Oina ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on 24 häält, vastu 33 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud. (A. Oinas, stp: Eesti on ainuke riik maa peal, kes niisuguseid asju teeb. J. Laidoner, põl: Eestis on palju asju, mis teistes riikides ei ole.)

8. Riigi 1921. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus — I lugemisel. Riigi majapidamise aruandekomisjoni aruandja **O. Pukk**: 1921. a. on esimene, kus kulud ja tulud rahvaesinduse poolt vastu võeti. Üldjoontes on käesolevas seaduseelnõu ehitus sama, mis eelmistel aruannetel. Esimese paragrahviga kinnitatakse kulud kogusummas ja teise paragrahviga tulud samuti kogusummas. Samuti on ka sellesse seaduseelnõusse võetud § 5., millega võimalus antakse edaspidi neid summasid selgitada vastavalt seadustele. Teen ettepaneku, seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võetud.

9. Eesti käsitöö keskinstituudi põhikirj — I lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja **J. Fuks**: Eesti käsitöö keskinstituudi põhikirja esitas Vabariigi Valitsus ja ta on välja töötatud haridusministeeriumi poolt. Põhikirja

järgi oleks käsitöö keskinstituudi ülesandeks edendada kodukäsitööd ja sellele turuvõimaluste leidmine senikaua, kui ei ole küllalt eraeksportööre, kes meie kodukäsitööd eksporditeeriks. Käsitöö keskinstituudi põhikapital oleks koosnenud 25 miljonist margast. Käsitöö keskinstituudi ülesanded oleksid pandud põhikirja järgi instituudi direktori, peasekretäri ja ametkonna peale. Instituudi juhtivaks organiks peale direktori oleks olnud nõukogu, kes oleks koosnenud 6 liikmest. Hariduskomisjon, arutades seaduseelnõu, leidis otstarbekohaseks ära kuulata ka seltskondlikkude organisatsioonide esindajate arvamisi ja ühtlasi tutvuneda nende kodukäsitöödega, mida oleks võimalik valmistada ja välismaale eksporteerida. Peale tähendatud tutvunemiste leidis komisjon, et põhimõttelikult ei saada selle vastu olla, kui kodukäsitööd edendatakse, ja esimesel lugemisel võeti käsitöö keskinstituudi põhikiri vastu eeldades, et haridusministeerium esimese ja teise lugemise vahel parandab põhikirja nende sooviavalduste ja ettepanekute kohaselt, mis komisjonis tehti.

Parandatud kujul esitati põhikiri Vabariigi Valitsuse poolt tänava kevadel. Sellest parandatud põhikirjast oli välja jäetud kaubanduslik külg. Kodukäsitöö instituut oleks jäänud kodukäsitööd edendavaks, ideeliseks või rohkem hariduslikuks ettevõtteks. Välja oli jäetud ka instituudi põhikapital 25 miljonit marka ja selle asemel võetud tegevusfondiks 15 miljonit marka. Peale selle oli nõukogu koosseisu juurde võetud peale endiste nõukogu liikmete veel üks esindaja kaubandus-tööstuskoja poolt ja teiseks üks esindaja naisorganisatsioonide liidu poolt.

Teise lugemise algusel selgus, et selle vahe peal, kui põhikirja haridusministeeriumis muudeti, on asutatud kodukäsitööd edendav osatööstus „Kodukäsitöö“. Selle ülesanded on samasugused, mis oleksid olnud käsitöö keskinstituudil. Peale selle on „Kodukäsitöö“ ülesandeks kaubanduslik külg. Komisjonis selgus, et „Kodukäsitöö“ osatööstus koosneb mitte üksi seltskondlikkude organisatsioonide esindajate ja üksikute isikute kapitalist, vaid „Kodukäsitöö“ osatööstuses on $\frac{2}{3}$ kapitali riigi ja omavalitsuste asutuste poolt. Sellega on siis enamjagu kapitali riiklikkudelt asutustelt ja „Kodukäsitöö“ on rohkem riiklik organisatsioon. Komisjon ei pidanud soovitavaks seda, et kui kord juba eraalgatusel on hakatud edendada kodukäsitööd, et selle kõrval veel asutada riiklik asutus, mis võib olla küllalt oma ülesandeid ei täida.

Komisjonis avaldati kõigi rühmade esindajate poolt soovi, et haridusministeerium edendaks kodukäsitööd. Haridusministeerium võib

praegusel ajal seda teha ilma käsitöö keskinstituudi põhikirja vastu võtmata, ja sellepärast otsustas hariduskomisjon — käesolev Eesti käsitöö keskinstituudi põhikiri Riigikogule tagasilükkamiseks esitada. Komisjoni nimel teen ettepaneku, Eesti käsitöö keskinstituudi põhikiri tagasi lükata.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on hariduskomisjoni ettepanek vastu võetud ja seega Eesti käsitöö keskinstituudi põhikiri tagasi lükatud.

10. Linnade ja alevite maaga varustamise seadus — II lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **V. Vessart:** Riigikogu poolt anti linnade ja alevite maaga varustamise seaduse §§ 5., 7. ja 9. tagasi maakomisjoni. Nende paragrahvide kohta oli Riigikogus parandusettepanekuid tehtud. § 5. tehti rkl. Laarmani poolt parandus, nimelt näidati, et on teistel omavalitsuse üksustel, näiteks valdadel, maid, mis on jäänud linnade või alevite administratiiv-piiridesse, ja et loomulik ei ole, kui nüüd vastav linna- või alevivalitsus ettepaneku teeb siseministeeriumi kaudu Vabariigi Valitsusele nende maade eraldamiseks. Siin võivad kokkupõrked tulla kahe omavalitsuse vahel, ja sellepärast ei leidnud § 5. Riigikogu poolt vastuvõtmist, vaid anti maakomisjoni tagasi.

Maakomisjon arutas uuesti seda paragrahvi ja parandust ning leidis, et see küsimus ei leia küllalt otstarbekohast lahendamist § 5., vaid see oleks lahendamisele pidanud tulema § 3. juures, mis aga II lugemisel Riigikogu poolt juba vastu võeti. Sellepärast esitas maakomisjon Riigikogule vastuvõtmiseks uue § 3-a, mis peaaegu seesama, kui vastuvõetud § 3, aga siin on ainult võetud teise lõikesse juurde sõnad „või teisele omavalitsusele“. Täheandab, et siseministeerium teeb ettepaneku Vabariigi Valitsusele, et need maa-alad, mis on tarvilikud riigile või teisele omavalitsusele, saaksid sellest üldisest maa-alast eraldatud, ja ülejäänud maa läheks vastava linna- või aleviomavalitsuse omanduseks.

Samuti leidis maakomisjon, et otstarbekohane oleks, kui need maa-alad, mis linna või aleviomavalitsusele lähevad, lähevad neile tasuta, siis ka need maa-alad, mis eraldatakse teistele omavalitsustele — kuigi need linnade või alevite administratiiv-piirides — siis ka need peaksid neile tasuta minema, ja sellepärast võttis komisjon lisalõike juurde, nimelt et maa-alad, mis eraldatud teistele omavalitsustele, lähevad neile tasuta.

§ 5. juurde tehti rkl. Schulbachi poolt parandus. See puudutas neid maid, mis lähivad seltskondlikkudele organisatsioonidele tarvitamiseks. Seaduses ei olnud aga selgelt tähendatud, missugusel alusel need maad seltskondlikkudele organisatsioonidele antakse, ja rkl. Schulbachi poolt sooviti, et see seaduses täpsemalt tähendatakse.

Tehti veel § 7. juurde rkl. Schulbachi poolt parandus-ettepanek. Maakomisjonis vastuvõetud paragrahvi järgi oleksid kaotanud kõik lepingud maksvuse 1. maist 1930. a., aga leiti, et see otstarbekohane ei ole, sest võib palju lepinguid olla, mis on pikema aja peale sõlmitud, nende lepingute sõlmimisega on küllalt vaeva ja kulu olnud ja nende uuestsõlmimised võtaksid jällegi endise kuju. Parandus-ettepaneku järgi oleks paragrahv sarnase kuju saanud, et lepinguid, mida ei ole tarvilik lõpetada, oleks võimalik olnud ainult omavalitsuse soovil edasi pikendada. Komisjon leidis, et see soovitatav ei ole, et seda omavalitsus üksi teeb, vaid võttis rkl. Schulbachi parandusele täienduse vastu lisandusega, et see peaks sündima maakasutaja soovil, see on, kui mõlemad pooled soovivad lepingu edasikestmist, võiks see ka edasi kesta.

§ 9. juurde on rkl. Voimanilt ettepanek, välja jätta teisest lõikest sõnad „või kui maakasutaja loobub vahekorra lõpetamise tagajärjel maid tarvitamiseks võtmast omavalitsuse poolt määratud tingimustel.“ Kui see lause sisse ei jääks ja ettepanek vastu võetaks, siis võivad omavalitsused võib olla võrdlemisi rasked tingimused üles seada maakasutamiseks maa edasiandmise juures. Sarnasel juhtumisel ei ole senise maakasutaja huvid kaitstud, sellepärast ei saanud maakomisjon seda ettepanekut pooldada, vaid komisjoni enamus lükkas selle tagasi.

(Loeb): „§ 3-a. Üleantud maade kohta on vastav omavalitsus kohustatud omal kulul valmistama planeerimise kava siseministeeriumi poolt määratud tähtajaks.

Kinnitamiseks esitatud planeerimise kava alusel eraldab Vabariigi Valitsus siseministeeriumi ettepanekul maa-alad, mis tarvilikud riigile või teistele omavalitsustele, kuna ülejäänud maad ühes riigile kuuluvate päraldistega lähivad pärast kava kinnitamist vastava omavalitsuse omanduseks.

Maa-alad, mis eraldatud teistele omavalitsustele, lähivad nende omavalitsuste omanduseks tasuta.“

M. Laarman (põl): Maakomisjon on § 3-a tahtnud teatava paranduse sisse võtta,

mille peale ma varemalt § 5. juures tähelepanu juhtisin, ja nimelt, et peaks võimaldatama ka vallavalitsustel teatavaid ettepanekuid maa-saamise suhtes teha. Minu arvates ei ole aga paragrahv praegusel kujul vastuvõetav. Meie loeme teises lõikes: „Kinnitamiseks esitatud planeerimise kava alusel eraldab Vabariigi Valitsus siseministeeriumi ettepanekul maa-alad, mis tarvilikud riigile või teistele omavalitsustele.“ Mina saan aru, mis seaduse tegijad on mõelnud, kuid öelnud on nad, et riik ka üks omavalitsus on. Mõte õige, kuid sõnad on natuke pahurpidi pööratud. Siin on selles mõttes öeldud: — „mis tarvilikud teistele omavalitsustele,“ see tähendab, peale alevi- ja linnaomavalitsuste või riigile.

Teen ettepaneku, teises lõikes sõnade järjekorda muuta järgmiselt: — „teistele omavalitsustele või riigile“ — siis on mõte täiesti selge.

Aruandja V. Vessart (lõpusõna): Maakomisjonis taheti tähendada, et vallavalitsusel või teistele omavalitsustel oleks võimalik siseministeeriumi kaudu saada neid maid omanduseks. Et härra Laarmani ettepanek annab selgema mõiste, siis arvan, et võin maakomisjoni nimel ühineda selle ettepanekuga.

Juhataja R. Penno: Hääletamisele tuleb § 3-a ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3-a vastu võetud.

A. Veiler (töer) (korra kohta): Teatavasti on Vabariigi Valitsus ametist lahkumise teadaandega esinenud. Loomisel on uus valitsus. Riigikogu töös võib selle läbi palju raskusi tulla, kui valitsuse loomisega viivitatakse. Praegu näeme juba kurba pilti. Maakomisjonist on kõik seaduseelnõud antud valitsusele seisukoha võtmiseks; ühtki seaduseelnõu ei ole arutamisele panna. Ka hariduskomisjonis ei ole seaduseelnõu, mis arutada, ja rahaasjanduse komisjoni koosolek jäi täna hommikul pidamata sel põhjusel, et kõik tähtsamad seaduseelnõud, nagu õpetajate palgaseadus, turbatööstuse põhimäärused j.n.e. on edasi antud Vabariigi Valitsusele seisukoha võtmiseks. Sotsiaalkomisjon on edasi andnud riigitöölise puhkeaja seaduse, kus jällegi Vabariigi Valitsuse seisukoht tarvilik. Maanteede seaduse arutamisel on kahtlemata selge, et Vabariigi Valitsus oma seisukoha peab avaldama. Niisamuti on valitsusel enesel vajadus eelarve kokkusead-

miseks. Et võimalust anda rühmadele uue valitsuse loomisel seisukohta võtta teen ettepaneku, praegune koosolek lõpetada ja järgmine Riigikogu koosolek Riigikogu juhatuse määrata jätta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 19.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno.**

Sekretär **M. Juhkam.**

